

23.11.2021

Asia/3

Päätöshistoria

Kaupunkiympäristölautakunta 16.11.2021 § 633

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala Kulttuuripalvelukokonaisuus Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö 19.6.2019

HEL 2019-005098 T 10 03 03

Asemakaavapalvelut on pyytänyt kaupunginmuseon lausuntoa keskustan terveys- ja hyvinvointikeskuksen asemakaavamuutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta Kampin metroaseman aukiolle. Kaupunginmuseon on katselmoinut paikalla ja neuvotellut hankkeesta aikaisemmassa vaiheessa yhdessä kaavoituksen ja Aalto-säätiön asian-tuntijoiden kanssa. Neuvottelujen perusteella kaupunginmuseo on 17.6.2018 laatinut sisällöltään kielteisen lausunnon hankkeesta. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta, ja on päättänyt lausua kantanaan seuraavaa.

Kampin kentän kaavahistoria

Suunnittelualue kuuluu Kampin kaupunginosan ns. Kampin kentän alueeseen. Tämän ympäristön liittyminen kaupungin asemakaavaan on tapahtunut vaiheittain 1800-1900 –lukujen mittaa, ja alueella on poikkeuksellisen kerrostunut kaavahistoria. Kampin kenttä otettiin sotilaskäyttöön jo 1600-luvulla. Autonomian aikana kentän toimi Turun kasarmien varuskunnan harjoituskenttänä. Ajan kuluessa alueelle rakentui mittava joukko kasarmeja, varastoja, talleja ym. kasarmien toimintaan liittyvää rakennuskantaa.

Kansalaissodan aikana Turun kasarmi tuhoutui Helsingin valtauksessa, ja siitä säilyi ainoastaan pohjoinen siipirakennus, johon sijoittui mm. linja-autoaseman toimintoja. Sotilaskoulutus jatkui Kampin kasarmille sijoittuneessa tykistörykmentissä sekä 1920-luvun alussa asesepäkoulussa. Kenttätykistö liikkui tuolloin yhä hevosvoimin, ja alueella olikin tilat ja huolto yli sadalle hevoselle. Motorisoitu autokomppania sijoittui myös Kampin kasarmien kentille, kunnes autopataljoonan uusi kasarmi valmistui Mechelininkadulle 30-luvun puolivälissä, ja Kampin kenttä avautui muutoksille.

Tilapäinen liikebasaari Lasipalatsi korvasi puretun Turun kasarmin vuonna 1936. Linja-autoasema sijoitettiin säilyneeseen kasarmin talousrakennukseen, ja Lasipalatsin aukio sai funktionalistisen liikennesuunnitelman. Shellin huoltoasema valmistui kasarmin länsipuolelle 1936. Linja-autoaseman toiminta laajeni vähitellen myös asemarakennuksen länsipuolelle; 1950-luvulle tultaessa kentälle asettunut rakentaminen oli väistynyt ja kenttä oli linja-autoliikenteen käytössä.

Autoliikenteen keskittymä näkyy poikkeuksellisen voimakkaasti alueen rakennusperinnössä. Kampin kentän vanhin säilynyt rakennus on Arkadian teatterin tontille vuonna 1913 rakennettu Nikolajeffin autopalatsi. Myöhemmin rakennus siirtyi Hankkijan omistukseen, ja sen yhteyteen rakennettiin Maanviljelijäin Maitokeskuksen tuotantolaitos, joka sekin toi mukanaan runsaasti huoltoliikennettä alueelle. Arkkitehtiylippiilas Helge Lundströmin suunnittelema Tennispalatsi nousi Kampin kentän laidalle vuosina 1937-38. Rakennusta oli tarkoitus käyttää vuoden 1940 olympialaisten autojen huoltorakennuksena, mutta lopulta kaarihallit saivat käyttöä myös urheilun suorituspaikkana. Autoilun merkkirakennus Autotalo (ark. Veli Valorinta ja Eino Tuompo) kohosi Kampin kentälle, Fredrikinkadun länsipuolelle Korpivaara Oy:n rakennuttamana vuonna 1958. Kohteen asemakaava oli valmisteltu uudentyypisille 12-kerroksisille modernistisille toimistorneille. Kansainvälisen pilvenpiirtäjämallin mukaiset tornit saivat näyttävän kaupunkikuvallisen aseman. Kaupungin tavoitteeksi muodostui kehittää Kampin aluetta uutena liikekeskustan kasvun painopistealueena.

Keskustan asemakaavan uudistamiseksi järjestettiin arkkitehtuurikilpailu vuonna 1948, joka kosketti myös Kampin aluetta. Kilpailun perusteella arkkitehti Yrjö Lindegren ja hänen jälkeensä Erik Kråkström jatkoivat asemakaavan kehittämistä. Alvar Aallon vuosina 1959-65 laatima keskustasuunnitelma kehitti edelleen aikaisempaa Lindegrenin-Kråkströmin suunnitelmaa. Lasipalatsin tontin kohdalle sijoitetut uudet, korkeat liiketalolamellit muodostivat Aallon suunnitelmassa polttopisteen viuhkamaisesti Töölönlahdelle avautuvaan sommitelmaan. Kampin kentälle nauhamaisesti suunniteltujen rakennusten luoteispuolelle jäi pitkänomainen reunustava aukio, nykyisen Tennispalatsin aukion tapaan. Aukiosarja muodosti kaksitasojärjestelmän rakenteen, aukion alaisten parkkihallien myötä. Suunnitelmassa myös Sähkötalon tontti sai nykymuotonsa Autotaloa vastapäätä, ja rakennusten väliin avautuvaan kaksitasoiseen aukioon sijoittui sisäänkäynti maanalaiseen paikoitukseen. Aallon suunnittelema Sähkötalo valmistui vuosina 1970-73, ja se on Finlandia-talon ohella ainoa Aallon keskustasuunnitelman toteutuneista kohteista.

Kamppi sai uuden osayleiskaavan vuonna 1974, jolloin alueen rakennusoikeutta lisättiin merkittävästi. Rakentaminen alkoi Kampin kentän

pohjoispuolisista kortteleista, ja rivistön ensimmäisenä kohteena vuonna 1975 valmistui Einari Teräsvirran Innotalo Hankkijan talon korttelissa. Kampin keskuksen rakentaminen sai odottaa, ja linja-autoaseman toiminta jatkui edelleen vanhaan tapaan. Uusi Kampin keskuksen asemakaava vahvistettiin vuonna 2000. Maanalaisen linja-autoterminaalien avautuminen tapahtui vuonna 2005, kauppakeskus otettiin käyttöön 2006, ja Sähkötalon pohjakerroksen kauppakeskusmuutokset valmistuivat 2007. Kampin keskuksen liittyi lisäksi laaja julkisen tilan rakentaminen, mihin kytkeytyivät uusi Narinkkatori ja Tennispalatsin aukio. Viimeisimpänä muutoksena rakennettiin Amos Rex –museon maanalaiset laajennukset Lasipalatsin aukion alle vuonna 2018.

Sähkötalon korttelin muodostuminen

Muutosalue sijoittuu Helsingin vanhimman empire-asetakaavan ulkopuolelle, kuitenkin sen välittömään yhteyteen. Ympäristön vanhin katu on Lapinlahdenkatu, joka kehittyi kaupungista Hietaniemen hautausmaalle johtaneesta pienestä tiestä kaduksi vuoden 1851 asemakaavassa. Lapinlahdenkatu määritteli läheisten kortteleiden 45 asteen kulmaan asettuneen ruutuasetakaavan Ruoholahden villoilta Malminkadulle, varsinaisen tontituksen tapahtuessa 1870-80 –lukujen mittaan. Korttelialueesta muodostui teollisuuden ja työväenasumisen ympäristö, joka on säilyttänyt karaktäärisä tähän päivään. Terävään kulmaan asettuneet ruutukaavat loivat liitospintaansa helsinkiläiseen tapaan kolmiomaisia aukioita ja tontteja Lapinlahden puistikossa, Lastenlehdossa, Kampintorilla sekä Kampin kolmiossa, mukaan lukien Sähkötalon tontti. Alueen pääväylän Runeberginkadun alkupään pehmeästi kaartuva katulinjaus ohjautui Kampin kentän läpi Kampintorille, Töölön asemakaavan mukaisesti vuonna 1906.

Runeberginkadun länsipuolinen Ns. Kampin kolmio Kampin kentän päätteellä kehittyi Helsingin kaupungin teknisten toimintojen alueena, joka uudistettiin asuinkortteliksi vasta 1980-luvun lopulla. Alueelle sijoitui jo varhain rakennusviraston ja vesilaitoksen varastorakennuksia, sekä kaasulaitoksen 1960-luvun lopulla purettu kaasukello. Tähän yhteyteen sijoitui myös kaupungin sähkölaitoksen tiloja. Gunnar Taucherin suunnittelema Kampin sähköaseman teollisuuslaitos rakennettiin vuosina 1938-39. Sähköasema orientoitui edelleen Malminkadun ja Lapinlahdenkadun mukaisesti, suorassa kulmassa niiden linjaan, Alvar Aallon Sähkötalo (1973) puolestaan tästä erottuen Kampin kentän koordinaatiston mukaan. Aallon suunnittelema Sähkötalon uudisrakennusosa sitoutui aikaisempaan Taucherin suunnittelemaan sähköaseman siten, että nämä muodostavat yhdessä sekä toiminnallisesti että arkkitehtonisesti eheän korttelikonaisuuden.

Uuden Sähkötalon tontti oli muodostunut jo aikaisemmin Aallon 1965 keskustasuunnitelman perusteella. Autotalon ja Sähkötalon välinen aukio oli varattu Aallon keskustasuunnitelmassa maanalaisen paikoituksen yhdysalueeksi. Tilanne muuttui kuitenkin nopeasti, sillä päätös metron rakentamisesta tehtiin kaupunginvaltuustossa vuonna 1969. Vuonna 1974 laaditussa kaavamuutoksessa aukiolle sijoitettiin metron sisäänkäynti ja lippuhalli kioskeineen. Kampin metroaseman läntinen lippuhalli rakennettiin aukiolle vuonna 1977 Arkkitehtitoimisto Hyvämäki – Karhunen – Parkkinen laatimien suunnitelmien mukaan.

Kampin metroaseman aukio

Kampin metroaseman aukio on muodostunut poikkeuksellisen moni-ilmeiseen osaan Helsingin kantakaupunkia. Aukion arvokasta rakennusperintöä edustavat Sähkötalo ja Autotalo. Alueen kehittymiseen ovat vaikuttaneet Kampin kentän historia, Kampin kolmion teollisuusalueen kehitys sekä Lapinlahden korttelien poikkeava kaavarakenne. Paikka ilmentää myös uudempaa kaavahistoriaa; Kampin metroaseman aukio ja Sähkötalo sen laidalla ovat toteutuneita jälkiä Aallon tunnetusta keskustasuunnitelmasta. Aallon Sähkötalo on esimerkki mestarillisesti kaupunkirakenteeseen sovittuvasta arkkitehtuurista ja aukio keskustasuunnitelman tavoitteesta julkisen kaupunkitilan luomiseksi liikekeskustan ytimeen.

Kaupunginmuseo toteaa lausunnossaan, ettei metroaseman aukio mahdollista paviljonkimaista rakentamista raskaampaa rakentamista, ilman että sekä Autotalon että Sähkötalon kaupunkikuvallisesti merkittävä asema heikkenee. Metroaseman aukio ei ole rakennuspaikka vaan julkinen kaupunkitila. Tiiviisti Sähkötalon pääjulkisivun ja –sisäänkäynnin eteen asettava rakennus peittää arvokasta Aallon arkkitehtuuria. Poikkeuksellisen lähelle Sähkötaloa sijoituessaan uudisrakennus muodostaa ikään kuin laajennuksen Aallon kohteeseen, muuttaen näin rakennuksen alkuperäistä identiteettiä. Kaupunginmuseo toistaa aikaisemman kantansa, ettei se puolla tässä mainituista syistä terveys- ja hyvinvointikeskuksen rakennusmassan sijoitusta Kampin metroaseman aukiolle. Keskukselle tulee edelleen tutkia vaihtoehtoisia sijainteja.

Lisätiedot

Mikko Lindqvist, arkkitehti, puhelin: +358 9 310 36972
mikko.lindqvist(a)hel.fi